

Briselē, 27.3.2013
COM(2013) 169 final

ZAĻĀ GRĀMATA

Klimata un enerģētikas politikas satvars 2030. gadam

ZAĻĀ GRĀMATA

Klimata un enerģētikas politikas satvars 2030. gadam

1. IEVADS

ES ir izveidots skaidrs satvars klimata un enerģētikas politikas virzīšanai līdz 2020. gadam. Tas ietver dažādus politikas mērķus — samazināt siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas, panākt energoapgādes drošību un sekmēt izaugsmi, konkurētspēju un nodarbinātību, izmantotajā pieejā balstoties uz augstajām tehnoloģijām, rentabilitāti un resursefektivitāti. Šie uzdevumi ir izpildāmi, sasniedzot trīs galvenās mērķvērtības SEG emisiju samazināšanas, atjaunojamās enerģijas īpatsvara un energoekonomijas jomā. Ir nospraustas vēl citas mērķvērtības attiecībā uz transporta nozarē izmantoto enerģiju. Līdztekus ES ir ieviesusi tiesisko regulējumu, lai sekmētu tāda atvērta un integrēta vienotā tirgus izveidi, kurā valda konkurence un kurš veicina energoapgādes drošību. Lai gan ES virzība uz 2020. gada mērķu sasniegšanu, iekšējā enerģijas tirgus izveidi un citu enerģētikas politikas uzdevumu izpildi ir sekmīga, ir pienācis laiks apdomāt jaunu klimata un enerģētikas politikas satvaru 2030. gadam. Laikus vienoties par 2030. gada satvaru ir svarīgi trīs iemeslu dēļ.

- Pirmkārt, investīciju cikli ir ilgi, kas nozīmē, ka šobrīd finansētā infrastruktūra tiks ekspluatēta vēl 2030. gadā un vēlāk, tāpēc investoriem ir nepieciešama noteiktība un mazāks regulējuma izmaiņu risks.
- Otrkārt, skaidrāki 2030. gada mērķi sekmēs virzību uz konkurētspējīgu ekonomiku un drošu energosistēmu, jo palielināsies pieprasījums pēc efektīvām tehnoloģijām, kas turklāt rada zemas oglekļa emisijas, un tiks stimulēta pētniecība, izstrāde un inovācija, kas var pavērt jaunas iespējas nodarbinātībai un izaugsmei. Tas savukārt tieši un netieši samazina ekonomiskās izmaksas.
- Treškārt, lai gan sarunas par juridiski saistošu starptautisku nolīgumu par klimata pārmaiņu mazināšanu nav bijušas vieglas, joprojām ir cerība, ka līdz 2015. gada beigām to izdosies noslēgt. Lai varētu aktīvi iesaistīties sarunās, ES jau pirms tam ir jāvienojas par vairākiem jautājumiem, tostarp par tās izvirzīto mērķu vērienu.

Šim 2030. gada satvaram ir jābūt pietiekami vērienīgam, lai būtu pārliecība, ka ES sasniegs ilgtermiņa mērķus klimata jomā, bet tajā pašā laikā tam jāatspoguļo vairākas svarīgas pārmaiņas, kas norisinājušās kopš 2008.–09. gada, kad tika pieņemts sākotnējais satvars:

- pašreizējās ekonomiskās krīzes sekas;
- dalībvalstīm un uzņēmumiem ir grūti atrast līdzekļus ilgtermiņa investīcijām budžeta problēmu dēļ;
- norises ES un pasaules enerģijas tirgos, tostarp saistībā ar atjaunojamo enerģiju, netradicionāli iegūtu gāzi un naftu, kodolenerģiju;
- mājsaimniecību bažas par enerģijas cenām un uzņēmumu raizes par konkurētspēju;
- starptautisko partneru dažādie mērķi un vēriens cīņā ar SEG emisijām.

2030. gada satvarā jāņem vērā pašreizējā satvara īstenošanā gūtā pieredze: kas bija pareizi, kas nepareizi, ko var uzlabot. Satvarā jāņem vērā starptautiskās norises, un tam jāklūst par

virzītājspēku noteiktākai rīcībai klimata jomā starptautiskā mērogā. Bez tam tajā jāapzina veidi, kā maksimāli kāpināt sinerģiju un rast līdzsvaru starp konkurētspējas, energoapgādes drošības un ilgtspējības mērķiem.

Satvarā jāņem vērā arī ilgtermiņa perspektīva, ko Komisija izklāstījusi 2011. gada Ceļvedī virzībai uz konkurētspējīgu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni 2050. g., Enerģētikas ceļvedī 2050. gadam un Transporta baltajā grāmatā. Par katru šo ceļvedi Eiropas Parlaments ir pieņēmis rezolūciju¹. Šie ceļveži tika sagatavoti, paturot prātā mērķi līdz 2050. gadam samazināt SEG emisijas par 80–95 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni, kas ir daļa no attīstīto valstu grupai veicamā uzdevuma. Šajos ceļvežos iekļautie scenāriji lāva nonākt pie šādiem galvenajiem konstatējumiem:

- līdz 2030. gadam SEG emisijas ES būtu jāsamazina par 40 %, lai līdz 2050. gadam varētu panākt samazinājumu par 80–95 % un izpildītu starptautiski saskaņoto mērķi nepieļaut, ka atmosfēras sasilšana sasniedz 2°C;
- ievērojams atjaunojamās enerģijas īpatsvara pieaugums, energoefektivitātes uzlabojumi un labāka un viedāka energoinfrastruktūra ir visizdevīgākie risinājumi, kā pārveidot ES energosistēmu;
- Enerģētikas ceļveža 2050. gadam politiskas scenāriji paredz, ka 2030. gadā atjaunojamās enerģijas īpatsvars sasniegs aptuveni 30 %;
- ir vajadzīgi ievērojami ieguldījumi energosistēmas modernizācijā (ar dekarbonizāciju vai bez tās), kas ietekmēs enerģijas cenas periodā līdz 2030. gadam.

Šīs zaļās grāmatas mērķis ir apspriesties ar ieinteresētajām personām, lai noskaidrotu faktus un viedokļus, kas palīdzēs izstrādāt 2030. gada satvaru. Dokumenta sākumā sniegts pārskats par pašreizējo satvaru un līdz šim sasniegto, kam seko to jautājumu izklāsts, par kuriem tiek gaidīts ieinteresēto personu viedoklis. Līdztekus Komisija rīko apspriedes par jautājumiem, kas saistīti ar starptautiskajām sarunām par jaunu juridiski saistošu nolīgumu klimata jomā, kā arī par politiku, lai radītu labvēlīgus apstākļus oglekļa uztveršanas un uzglabāšanas tehnoloģijas demonstrējumiem.

2. PAŠREIZĒJAIS ES POLITIKAS SATVARS UN LĪDZŠINĒJIE SASNIEGUMI

Pašreizējais politikas satvars ir orientēts uz trim galvenajām mērķvērtībām, kas jāsasniedz līdz 2020. gadam: 1) SEG emisiju samazinājums ES mērogā par 20 % salīdzinājumā ar 1990. gadu; 2) 20 % no ES patērētās enerģijas jābūt atjaunojamai enerģijai, turklāt katrai dalībvalstij ir noteikta sava mērķvērtība; 3) par 20 % mazāks enerģijas patēriņš salīdzinājumā ar prognozēto. Bez tam ir noteiktas konkrētas, līdz 2020. gadam sasniedzamas mērķvērtības attiecībā uz atjaunojamās enerģijas īpatsvaru transporta nozarē (10 %) un transporta degvielas dekarbonizāciju (6 %). Satvarā arī ņemta vērā dalībvalstu dažādā energoavotu struktūra, ekonomiskā labklājība un rīcībspēja, tāpēc tas ietver mehānismus, kas nodrošina centienu taisnīgu sadalījumu dalībvalstu starpā. Satvars paredz arī pasākumus, lai novērstu CO₂ emisiju pārvirzi un tās ietekmi uz energoietilpīgām nozarēm. Satvaru papildina plašs Savienības finansēšanas instrumentu klāsts un Eiropas energotehnoloģiju stratēģiskais plāns (*SET* plāns). Bez tam Komisija ir ierosinājusi pārskatīt ES tiesību aktus par nodokļu uzlikšanu

¹ Saites uz Eiropas Parlamenta rezolūcijām un ceļvežiem ir norādītas pielikumā, sadaļā "Galvenie atsaucē dokumenti".

energo produktiem un elektroenerģijai², lai novērstu fiskālo instrumentu savstarpēju pārklāšanos. 2020. gada satvaru papildina stratēģija "Enerģētika 2020"³, kurā izvērsti uzdevumi un pasākumi, lai nodrošinātu konkurētspējīgu, ilgtspējīgu un drošu energosistēmu.

2.1. SEG emisiju samazināšana par 20 % un īstenošanas pasākumi

SEG emisiju samazināšanas mērķvērtību 2020. gadam — par 20 % salīdzinājumā ar 1990. gadu — iecerēts sasniegt, izmantojot ES emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu (ETS) un Lēmumu par kopīgiem centieniem, kur definētas samazinājuma mērķvērtības ETS neietilpstošām nozarēm, kā arī ES un valstu rīcībpolitiku emisiju samazināšanai. Lēš, ka 2011. gadā emisijas, uz kurām attiecas klimata un enerģētikas politikas tiesību aktu pakete, bija par 16 % zemākas nekā 1990. gadā.

ETS tiek noteikta vienota oglekļa cena lielām rūpnieciskām iekārtām, enerģijas ražošanas nozarei un aviācijas nozarei. Tā aptver vairāk nekā 10 000 iekārtas un teju 50 % no visām ES SEG emisijām. Vienotā cena nodrošina, ka klimata politikas mērķi tiek sasniegti rentablā veidā un ka visiem uzņēmumiem ES ir vienādi spēles noteikumi. Oglekļa cena tagad ir viens no faktoriem, ko ES uzņēmumi ņem vērā, pieņemot lēmumus par darbību un investīcijām, un ir veicinājusi ievērojamus emisiju samazinājumus. Tomēr tai nav izdevies būtiski iespaidot ilgtermiņa investīcijas par labu dekarbonizācijai. Lai gan ETS pieļaujama emisiju daudzums 2020. gadā būs par 21 % mazāks nekā 2005. gadā un lai gan pēc 2020. gada tas vēl turpinās samazināties, kas principā dod juridiskas garantijas, ka būs nepieciešamas ievērojamas investīcijas dekarbonizācijā, oglekļa cenā tas neatspoguļojas, kam par iemeslu ir pašreizējais lielais kvotu pārpalikums, kuru daļēji izraisījusi ekonomiskā krīze. Zemā oglekļa cena nedod investoriem pietiekamu motivāciju investēt un palielina "oglekļa slazda" risku. Dažās dalībvalstīs šāda notikumu gaita raisa bažas, un tās ir īstenojušas vai apsver iespēju īstenot valsts līmeņa pasākumus, piemēram, aplikt ar nodokļiem tāda kurināmā/degvielas izmantošanu ETS sektoros, kas rada lielas CO₂ emisijas. Aizvien pieaug politikas sadrumstalošanās risks, kas apdraud vienoto tirgu, proti, valstu un nozaru līmeņa rīcībpolitikas var mazināt ETS lomu un nākt par sliktu vienlīdzīgiem konkurences apstākļiem, kas bija ETS izveidošanas mērķis. ETS darbība sīkāk apskatīta ziņojumā par Eiropas oglekļa tirgus stāvokli⁴.

Lēmumā par kopīgiem centieniem nospraustas valstu mērķvērtības attiecībā uz SEG emisijām ETS neaptvertos sektoros. Kopīgā mērķvērtība ir emisiju samazinājums ES līmenī par 10 % salīdzinājumā ar 2005. gadu, un tas jāsasniedz līdz 2020. gadam. Emisiju samazināšanā šajos sektoros nozīmīga loma bijusi vairākiem ES politikas pasākumiem, tostarp konkrētām nozarēm veltītiem tiesību aktiem un iniciatīvām. To vidū var minēt visdažādākos pasākumus, sākot ar rīcībpolitiku, lai uzlabotu automobiļu, dzīvojamo ēku un enerģiju patērējošu ražojumu CO₂ emisiju un energoefektivitātes rādītājus, un beidzot ar īpašu politiku atkritumu, vides, lauksaimniecības un zemes izmantošanas jomās (sk. pielikumu). Emisiju samazināšanu sekmē arī politika, lai sasniegtu atjaunojamās enerģijas un energoefektivitātes mērķvērtības. Mērķvērtību sadalījums starp dalībvalstīm atbilst to saimnieciskajām iespējām. Dažām emisijas salīdzinājumā ar 2005. gadu ir jāsamazina, bet citām ir pieļaujams neliels emisiju pieaugums. Kopumā ES virzība uz emisiju samazināšanas mērķvērtību (10 %) ir sekmīga, bet starp dalībvalstīm pastāv ievērojamas atšķirības. Pusei dalībvalstu ir jāveic papildu pasākumi. Bez tam Lēmums par kopīgiem centieniem paredz, ka dalībvalstis savus mērķus var sasniegt

² COM (2011) 169 galīgā redakcija.

³ COM (2010) 639 galīgā redakcija.

⁴ Ziņojums "Eiropas oglekļa tirgus stāvoklis 2012. gadā", (COM(2012) 652). Ziņojumā izvērtēti iespējamie risinājumi kvotu pārpalikuma problēmai ETS, tostarp iespēja paplašināt ETS aptverto nozaru skaitu.

elastīgi, piemēram, iegādājoties starptautiskos kredītus vai slēdzot darījumus ar dalībvalstīm, kas savus mērķus ir pārsniegušas.

2.2. Atjaunojamā enerģija un īstenošanas pasākumi

Sekmīga ir ES virzība uz 2020. gadam izvirzīto mērķi panākt, lai atjaunojamā enerģija veidotu 20 % no bruto enerģijas galapatēriņa. 2010. gadā atjaunojamās enerģijas īpatsvars ES bija 12,7 % salīdzinājumā ar 8,5 % 2005. gadā. No 1995. līdz 2000. gadam, kad nebija tiesiskā regulējuma, atjaunojamās enerģijas īpatsvars palielinājās par 1,9 % gadā. Pēc orientējošo mērķvērtību nospraušanas (2001.-2010.) atjaunojamās enerģijas īpatsvars pieauga par 4,5 % gadā. Tagad, kad valstīm ir noteiktas juridiski saistošas mērķvērtības, šis pieaugums ir vēl palielinājies, taču tam ir jāsasniedz vidēji 6,3 % gadā, lai varētu sasniegt kopējo 2020. gada mērķvērtību. Atjaunojamās enerģijas īpatsvars transporta nozarē 2010. gadā sasniedza 4,7 % salīdzinājumā ar 2005. gadu, kad tas bija tikai 1,2 %. Apkures un dzesēšanas jomā aizvien vairāk izmanto atjaunojamo enerģiju, un domājams, ka līdz 2020. gadam īpatsvara rādītājs teju divkāršosies. Tomēr vairumā dalībvalstu būs vajadzīgi jauni pasākumi, lai sasniegtu 2020. gada mērķvērtības, kas skaidrojams ar atbalsta shēmu ierobežošanu un apgrūtinātu piekļuvi finansējumam ekonomikas krīzes dēļ.

2012. gadā Komisija nāca klajā ar paziņojumu par situāciju atjaunojamās enerģijas jomā ES⁵. Līdztekus šai zaļajai grāmatai ir publicēts atjaunināts progresa ziņojums. Investīcijas pētniecībā un izstrādē, inovācijā un tehnoloģiju plašā izmantošanā šajā nozarē palīdzēja ievērojami samazināt atjaunojamās enerģijas tehnoloģiju izmaksas. Tomēr ar tehnoloģiju plašu izmantošanu saistās vairāki nozīmīgi sarežģījumi, piemēram, kā atjaunojamās energoresursus pilnā mērā integrēt ES elektroenerģijas sistēmā tā, lai novērstu nepastāvības problēmu, un kā uzlabot dalībvalstu sadarbību mērķvērtību sasniegšanā. Atjaunojamo enerģiju integrēt elektroenerģijas sistēmā palīdzēs gan ES elektroenerģijas vairumtirgu sasaistīšana, gan viedtīklu ieviešana, kas pavērs iespējas elektroenerģijas ražošanu, tīkla vadību, uzkrāšanu un patēriņu pielāgot mainīgajai situācijai tirgos. Tomēr būs vajadzīgas ievērojamas investīcijas pārvades un sadales tīklos, tostarp arī pārrobežu infrastruktūrā, lai pabeigtu iekšējā tirgus izveidi un integrētu atjaunojamo enerģiju. Vēl viens svarīgs uzdevums ir laika gaitā nodrošināt atjaunojamo energoavotu lielāku rentabilitāti, lai atbalsta shēmas varētu izmantot tikai tām tehnoloģijām un jomām, kur tās vēl aizvien ir nepieciešamas. Atbalsta shēmas būtu veidojamas tā, lai nepieļautu pārmērīgas kompensācijas, uzlabotu rentabilitāti, veicinātu ievērojamu SEG samazinājumu, stiprinātu inovāciju, nodrošinātu izejvielu ilgtspējīgu izmantošanu; shēmām jābūt pielāgojamām izmaksu izmaiņām, saskanīgām visās dalībvalstīs un — īpaši attiecībā uz biodegvielām/biokurināmo — saderīgām ar PTO noteikumiem.

2.3. Energoekonomijas mērķvērtības un īstenošanas pasākumi

2020. gadam izvirzītais mērķis par 20 % samazināt primārās enerģijas patēriņu ES (salīdzinājumā ar 2007. gada prognozēm) dalībvalstīm nav juridiski saistošs, tomēr vienalga ir gūtas ievērojamas sekmes. Pēc gadiem ilga pieauguma primārās enerģijas patēriņš maksimumu sasniedza 2005.–2006. gadā (aptuveni 1825 Mtoe), un kopš 2007. gada tas nedaudz samazinās (2011. gadā tas bija 1730 Mtoe). Šī tendence daļēji skaidrojama ar ekonomikas krīzi un daļēji ar piekoptās politikas efektivitāti. Vēl viens iemesls ir tas, ka ir samazinājusies ES rūpniecības energoietilpība, kas 2010. gadā bija 149 toe uz miljonu euro salīdzinājumā ar 2000. gada rādītāju (174) un 2005. gada rādītāju (167).

⁵ Paziņojums "Enerģija no atjaunojamiem energoresursiem – būtiska Eiropas enerģijas tirgus sastāvdaļa", COM(2012) 271.

Līdz ar Energoefektivitātes direktīvas (EED) pieņemšanu 2012. gadā tagad ir izveidots visaptverošs ES mēroga tiesiskais regulējums, kas dalībvalstīm ir jāīsteno pilnībā. EED būs viens no virzītājspēkiem šajā jomā, lai gan Komisijas sākotnējā analīze liecina, ka ar pašreizējo politiku nebūs gana, lai sasniegtu 2020. gada mērķvērtību⁶. Viens no problēmas iemesliem ir tāds, ka nav progresa uzraudzības un ietekmes mērīšanas instrumentu dalībvalstu līmenī. Vēl viens sarežģīts uzdevums ir piesaistīt līdzekļus, lai nodrošinātu pastāvīgu virzību uz mērķa sasniegšanu.

Kopš 2009.–2010. gada ir pieņemti īstenošanas pasākumi saskaņā ar direktīvām par enerģiju patērējošu ražojumu ekodizainu un energomarķējumu. Šie pasākumi samazina rūpniecības iekārtu un sadzīves preču energopatēriņu un līdz ar to galalietotājiem ļauj ietaupīt. Ir pieņemti pasākumi attiecībā uz dažādiem elektriskiem un elektroniskiem ražojumiem, ieskaitot sadzīves trauku mazgāšanas mašīnas, ledusskapjus, veļas mazgāšanas mašīnas un televizorus, kā arī attiecībā uz riepām un rūpniecībā izmantojamiem ražojumiem, piemēram, motoriem, ventilatoriem un sūkņiem. Lēš, ka pieņemtie ekodizaina un energomarķējuma pasākumi līdz 2020. gadam ļaus panākt energoekonomiju vismaz 90 Mtoe apjomā.

Lai risinātu jautājumu par energopatēriņu ēkās, īpaši apsildes un dzesēšanas vajadzībām, ES 2010. gadā pieņēma pārskatītu direktīvu par ēku energoefektivitāti. Direktīva ne tikai paredz, ka dalībvalstu pienākums ir visām jaunām un jau esošām ēkām piemērot energoefektivitātes prasību minimumu, bet arī nosaka, ka dalībvalstīm jānodrošina, lai līdz 2021. gadam visas jaunās ēkas būtu "gandrīz nulles enerģijas ēkas". Tomēr kavēti un nepilnīgi direktīvas transponēšanas pasākumi dalībvalstīs rada draudus, ka ēku sektora nepieciešamais devums SEG emisiju un energopatēriņa samazināšanā būs nepietiekams. Lēš, ka līdz 2020. gadam būvniecības nozarē rentabli varētu iekonomēt 65 Mtoe. ES ir atbalstījusi energoefektīvu tehnoloģiju izstrādi, tostarp publiskās partnerības tādās jomās kā energoefektīvas ēkas, videi draudzīgi automobiļi un ilgtspējīga ražošana.

Transporta nozarē ir izdevies panākt ievērojamu SEG emisiju samazinājumu, pateicoties regulām, ar kurām nosaka emisiju standartus vieglajiem kravas automobiļiem; 2000. gadā jauna automobiļa vidējās CO₂ emisijas bija 172 g/km, bet 2011. gadā vairs tikai 135,7 g/km.

2.4. Apgādes drošība un enerģija par pieejamām cenām iekšējā enerģijas tirgū

2009. gadā pieņemtā klimata un enerģētikas politikas pakete nav vienīgais darba virziens šajā jomā. 2009. un 2010. gadā ES pieņēma visaptverošu tiesību aktu kopumu par elektroenerģijas un dabasgāzes iekšējo enerģijas tirgu; divas gāzapgādes krīzes bija ierosa pieņemt regulu par gāzes piegādes drošību. Tā kā nevienu enerģētikas politikas mērķi nav iespējams sasniegt, ja nav pienācīgu tīkla savienojumu, Komisija arī sagatavoja priekšlikumu regulai, ar ko izveido Eiropas energoinfrastruktūras vadlīnijas, par kuru Eiropas Parlaments un Padome ir panākuši politisku vienošanos. Minētajā regulā risinātas infrastruktūras problēmas, lai nodrošinātu patiesu starpsavienojamību iekšējā tirgū, integrētu no dažādiem atjaunojamiem energoavotiem iegūtu enerģiju un pastiprinātu energoapgādes drošību⁷.

Tiek īstenoti arī citi ES pasākumi, piemēram, Eiropas energotehnoloģiju stratēģiskais plāns, lai veicinātu pāreju uz jaunām tehnoloģijām, pateicoties jaunu un inovatīvu tehnoloģiju

⁶ To palīdzēs novērst Transporta baltajā grāmatā paredzēto pasākumu īstenošana, jauni ekodizaina pasākumi, viedās uzskaites un viedtīklu plaša ieviešana un no tās izrietošā pieprasījuma reakcija.

⁷ Attiecībā uz projektiem, kas atzīti par kopējas ieinteresētības projektiem, regula paredz pasākumus, lai paātrinātu atļauju piešķiršanas procedūras, tostarp nosakot maksimāli pieļaujamo ilgumu un optimizējot vides novērtējuma procedūras. Regula stimulēs investīcijas, jo ir uzlaboti regulējuma noteikumi un paredzēti nosacījumi, ar kādiem var saņemt ES finansiālo palīdzību no ierosinātā Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta.

izstrādei un demonstrējumu projektiem, kuru starpā var minēt otrās paaudzes biodegvielas, viedtīklus, progresīvās pilsētas un intelektiskos tīklus, elektroenerģijas uzkrāšanu un elektromobilitāti, oglekļa uztveršanas un uzglabāšanas tehnoloģijas, nākamās paaudzes kodolenerģijas tehnoloģijas un apsildes un dzesēšanas tehnoloģijas, kurās izmanto atjaunojamo enerģiju. 2013. gada sākumā Komisija arīdzan nāca klajā ar priekšlikumu direktīvai par alternatīvo degvielu infrastruktūras ieviešanu, ko papildinās arī TEN-T vadlīniju ierosinātā pārskatīšana.

Tomēr 2009. gada klimata un enerģētikas politikas paketes pieņemšanas laikā vairākām problēmām netika pievērsta pienācīga uzmanība. Piemēram, netika definēts, kāda ir nepieciešamā pārvades un sadales infrastruktūra. Netika pienācīgi apdomāts, kādas pārvaldības grūtības radīsies saistībā ar atjaunojamās enerģijas ieviešanu, tostarp jautājums par to, ka no dažiem atjaunojamiem energoresursiem iegūtas enerģijas (piem., vēja un saules enerģijas) piegāde ir svārstīga; netika pietiekami novērtēts, kāda ietekme uz tirgus integrāciju būs daudzajām valstu atbalsta shēmām atjaunojamai enerģijai.

Trešajā enerģētikas paketē tika apskatīts, kā stimulēt konkurenci tirgū, taču novārtā palika jautājums, vai tirgus dod nepieciešamos stimulus investēt enerģijas ražošanā, sadalē un pārvadē, un jautājums par uzkrāšanas jaudām sistēmā, kur lielāks īpatsvars ir atjaunojamai enerģijai. Līdz brīdim, kad atjaunojamie energoavoti kļūs izmaksu ziņā konkurētspējīgi, mērķi izveidot ilgtspējīgāku energosistēmu nedrīkst skatīt atrauti no nepieciešamības izveidot pilnībā liberalizētu un integrētu enerģijas tirgu, kurā ir iespējama investīciju efektīva piesaistīšana un sadale.

Gan Eiropas Savienībā, gan aiz tās robežām vērojamas nozīmīgas norises un tendences, piemēram, pieaug ES atkarība no enerģijas importa, mūsu galvenie konkurenti ir panākuši ievērojamu tehnikas progresu, veidojas jauni piegādes maršruti, rodas jauni enerģijas ražotāji Āfrikā un Latīņamerikā. Tas viss ietekmēs enerģijas cenas un energoapgādes drošību ES.

3. GALVENIE APSPRIEŽAMIE JAUTĀJUMI

2030. gada klimata un enerģētikas politikas satvars balstīsies uz šajā jomā jau gūtajiem un visnotaļ vērtīgajiem panākumiem. Tajā jāņem vērā pašreizējā satvara īstenošanas gaitā iemantotās atziņas un jāapzina iespējamie uzlabojumi. Ir sevišķi svarīgi noskaidrot ieinteresēto personu pieredzi un viedokli (ja iespējams, pamatotu ar konkrētiem faktiem) par šādiem četriem plašiem jautājumiem: mērķvērtības; citi politikas instrumenti; konkurētspēja; dalībvalstu dažādā rīcības spēja.

3.1. Mērķvērtības

Jaunā 2030. gada klimata un enerģētikas politikas satvara fundamentālie jautājumi ir saistīti ar izvirzīto mērķvērtību veidu, raksturu, līmeni un mijiedarbību. Vai mērķvērtības būtu nosakāmas ES, valstu vai reģionu līmenī? Vai tām vajadzētu būt juridiski saistošām? Ir dažādi viedokļi par to, vai mērķvērtības ir vajadzīgas un kādām tām jābūt. Pieredze ar pašreizējo satvaru liecina, ka mērķvērtības kalpo par politisku impulsu, iezīmē ilgtermiņa redzējumu par investīcijām un ir sasniegumu atskaides punkts, tomēr dažas ieinteresētās personas apgalvo, ka pašreizējās mērķvērtības un rīcībpolitika to sasniegšanai ne vienmēr ir saskanīgas un rentablas vai ka tajās nav pietiekami ievēroti tādi aspekti kā konkurētspēja, ekonomiskais izdevīgums un tehnoloģiju gatavības pakāpe. 2030. gada satvaram ir jāņem vērā tehnoloģiju attīstība laika gaitā un jāveicina pētniecība un inovācija. Tāpēc ir jāizvērtē, kādas mērķvērtības vislabāk, visvienkāršāk un visrentablāk virzītu klimata un enerģētikas politiku līdz 2030. gadam, un vai ir iespējams pašreizējo pieeju optimizēt, it sevišķi, vai ir vajadzīgas dažādas pakārtotas mērķvērtības, piemēram, kā transporta nozarē. Analīzē arī jāizvērtē, vai būtu lietderīgi

2030. gadam izvirzīt tikai SEG emisiju mērķvērtību, ņemot vērā pārējos mērķus, kā apgādes drošība un konkurētspēja.

Pašreizējās klimata un enerģētikas politikas mērķvērtības — SEG samazināšana, atjaunojamo energoresursu īpatsvars, energoekonomija — tika veidotas tā, lai tās cita citu papildinātu, un starp tām patiešām ir vērojama mijiedarbība. Palielinoties atjaunojamās enerģijas īpatsvaram, var samazināties SEG emisijas, ja vien ar šiem energoavotiem neaizstāj citus energoavotus, kas rada mazas CO₂ emisijas, savukārt lielāka energoefektivitāte var palīdzēt samazināt SEG emisijas un sasniegt atjaunojamās enerģijas mērķvērtību. Sinerģija ir acīmredzama, bet ne vienmēr tā ir tikai pozitīva. Piemēram, ja energoekonomija un atjaunojamās enerģijas ražošana pārsniedz prognozes, tas var pazemināt oglekļa cenu, jo ETS mazināsies pieprasījums pēc emisiju kvotām. Tā rezultātā ETS dotie cenu signāli par labu inovācijai var vājināties, investīcijām efektivitātē un zemas oglekļa emisijas tehnoloģiju ieviešanai, lai gan neietekmēs SEG emisiju samazināšanas vispārējās mērķvērtības sasniegšanu.

Ja 2030. gada satvarā tiks izvirzītas vairākas mērķvērtības, ir nepārprotami jāatzīst to savstarpējā mijiedarbība. Jāatzīst, ka lielāks atjaunojamās enerģijas īpatsvars un lielāka energoefektivitāte vien nenodrošinās lielāku konkurētspēju vai apgādes drošību. Vēl aizvien būs vajadzīga specifiska politika, un var rasties arī nepieciešamība pēc papildu rādītājiem, kas skaidrāk atklāj, kā sokas ar šo mērķu sasniegšanu.

Valda plaša vienprātība, ka būs jānosaka SEG emisiju samazinājuma starpposma mērķvērtības, lai līdz 2050. gadam panāktu vēlamo samazinājumu par 80–95 %. Galvenais ir nolemt, kādā līmenī būtu vislietderīgāk noteikt šādu starpposma mērķvērtību. Zema CO₂ emisiju līmeņa ekonomikas ceļvedī 2050. gadam minēts, ka emisiju samazināšana par 40 % līdz 2030. gadam salīdzinājumā ar 1990. gadu būtu rentabla. Ja samazinājums ir mazāks par 40 %, ekonomikas dekarbonizācija ilgtermiņā sadārdzinātos. Lai gan ceļvežos norādīts, ka SEG emisiju samazinājumu par 40 % līdz 2030. gadam ir iespējams panākt, lieki nepalielinot energosistēmas izmaksas, grūti būs piesaistīt nepieciešamos līdzekļus, lai segtu kapitālizmaksas par ievērojamām sākuminvestīcijām.

Enerģētikas ceļvedī 2050. gadam norādīts, ka pēc 2020. gada atjaunojamās enerģijas īpatsvaram energosistēmā jāturpina palielināties. Atjaunojamās enerģijas mērķvērtība 2030. gadam ir rūpīgi jāapdomā, jo līdz tam daudzu atjaunojamo energoavotu izmantošana būs pilnveidojusies un tie aizvien vairāk konkurēs ar citām zemas oglekļa emisijas tehnoloģijām. Tāpat jāapsver, vai palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru ES līmenī būtu iespējams, nenosakot konkrētu mērķvērtību, bet izmantojot ETS un regulatīvos pasākumus, lai radītu attiecīgus tirgus apstākļus. To, kāda varētu būt atjaunojamās enerģijas mērķvērtība, noteiks i) tas, vai mērķvērtības nospraušana tiek uzskatīta par nepieciešamu, lai nodrošinātu atjaunojamās enerģijas īpatsvara pieaugumu pēc 2020. gada un tādējādi veicinātu enerģijas ražošanu no vietējiem avotiem, mazinātu atkarību no enerģijas importa un sekmētu izaugsmi un nodarbinātību; un ii) vai un kā to iespējams sasniegt, izvairoties no atjaunojamās enerģijas atbalsta shēmu nevēlamas ietekmes uz enerģijas tirgiem, enerģijas cenām un valstu budžetu. Jānoskaidro, vai atjaunojamās enerģijas jomas mērķi vislabāk sasniedzami, nosakot jaunu vispārīgu mērķvērtību un paredzot vai neparedzot specifiskas mērķvērtības, piemēram, transporta, rūpniecības un lauksaimniecības nozarē, un/vai izmantojot citus specifiskus pasākumus. Nospraužot mērķvērtības vai politikas kursu atjaunojamās enerģijas jomā, būs jāņem vērā augošā faktu bāze par ilgtspējību, izmaksām, tehnoloģiju gatavības pakāpi un inovācijas potenciālu.

ES energoefektivitātes politikas satvars ir nesen atjaunināts, proti, ir pieņemta EED, kuru 2014. gadā plānots izvērtēt 2020. gada mērķvērtības aspektā. Šis apstāklis jāņem vērā apspriedēs par 2030. gadam nospraužamo energoekonomijas mērķvērtību. Jāapsver vairāki

faktori. Pirmkārt, Enerģētikas ceļvedī 2050. gadam atzīts, ka energoefektivitāte un no tās izrietošā energoekonomija ir energosistēmai visizdevīgākais risinājums. Lai gan dati par pašreizējās sistēmas rezultativitāti nebūs pilnībā pieejami līdz 2014. gadam vai pat vēlāk, ļoti svarīgi būs nodrošināt, lai iespējamā energoekonomijas mērķvērtība būtu saskanīga ar visām citām mērķvērtībām. Tāpat jāapsver, vai energoefektivitātes palielinājumu labāk virzītu dalībvalstīm vai nozarēm noteiktas mērķvērtības.

Bez tam jāapdomā, vai šādas mērķvērtības mērījumu bāze joprojām būs absolūtais energopatēriņa līmenis vai arī būtu lietderīgāk noteikt relatīvu mērķvērtību, kas saistīta ar energoietilpību (piemēram, energopatēriņš attiecībā pret IKP vai bruto pievienoto vērtību). Nosakot absolūtu mērķvērtību, varētu būt vieglāk sasniegt vispārīgo energoekonomijas mērķvērtību, savukārt relatīvas mērķvērtības dotu iespēju labāk ņemt vērā ES ekonomikas dinamiku un faktisko ekonomisko attīstību.

Atšķirībā no SEG emisiju samazināšanas un atjaunojamās enerģijas politikas pašreizējā pieeja energoefektivitātei ir balstīta uz vēlamo mērķvērtību un saistošu pasākumu kombināciju. Tas, ka saistībā ar 2020. gada satvaru bija jāpieņem ES tiesību akti (piemēram, ekodizaina pakete, EED, ēku energoefektivitātes direktīva), vismaz daļēji ir saistīts ar to, ka dalībvalstīm nav noteiktas juridiski saistošas energoekonomijas mērķvērtības. Nospraužot juridiski saistošas mērķvērtības energoekonomijai/energoietilpībai, būtu jāparedz lielākas manevru iespējas dalībvalstīm mērķvērtības sasniegšanai; attiecīgi ES līmenī, iespējams, nevajadzētu tik daudz saistošu pasākumu. Tomēr šādā pieejā būtu jāņem vērā, ka daudziem ES tiesību aktiem, ar kuriem sekmē energopatēriņa samazināšanos, ir arī izšķirīga nozīme šo ražojumu iekšējā tirgus veidošanā (piemēram, ekodizaina pakete). Ja mērķvērtības arī turpmāk būs indikatīvas, ir jāapsver, vai pašreizējie konkrētie pasākumi ir pietiekami vai arī būtu vajadzīgi jauni. Svarīgs jautājums ir tas, kādā mērā enerģijas tirgi, saņemdami cenu signālus un reaģējot uz pieprasījumu, spēs pietiekami stimulēt energoefektivitātes uzlabošanos, tostarp patērētāju ieradumu maiņu, un vai ETS un tās iespaids uz elektroenerģijas cenām stimulēs energoekonomiju arī tad, ja nebūs noteiktas specifiskas mērķvērtības vai pasākumi. Vērā jāņem arī tādi faktori kā elektroenerģijas pieprasījuma salīdzinoši zemā cenu elastība daudzās svarīgās tautsaimniecības nozarēs, prognozētie nākotnes līmeņi un ETS cenas svārstības.

3.2. Politikas instrumentu saskanība

2020. gada mērķvērtības iecerēts sasniegt, izmantojot ES līmeņa politikas instrumentus, kas ir cieši saistīti ar iekšējo tirgu. Īstenojot ES tiesību aktus par atjaunojamo enerģiju, energoefektivitāti un SEG emisijām ETS neapvertos sektoros, piemēram, autotransportā, dalībvalstīm ir lielākas manevru iespējas. Rezultātā ir izveidojušās dažādas valstu pieejas atjaunojamās enerģijas atbalsta shēmām, enerģijas un CO₂ emisiju aplikšanai ar nodokļiem, ēku energoefektivitātes standartiem un citiem energoefektivitātes pasākumiem.

Domājams, ka būs vajadzīga vairāku instrumentu kombinācija, lai varētu sasniegt dažādos politikas mērķus un novērst tirgus šķēršļus. Starp šiem instrumentiem pastāvēs savstarpēja mijiedarbība, kā izklāstīts iepriekš. Dažas ieinteresētās personas ir kritizējušas rīcībpolitiku nesaskaņotību tieši šīs mijiedarbības dēļ un ir norādījušas, ka ir jāuzlabo dažādu klimata un enerģētikas politikas pasākumu rentabilitāte, ņemot vērā tehnoloģiskās iespējas. Bez tam valstu pasākumi nedrīkstētu izraisīt iekšējā tirgus sadrumstalotību. Īpašs uzsvars būtu liekams uz investīcijām infrastruktūrā, īpaši tīklos, kas padziļinās ES tirgus integrāciju un nodrošinās ilgtspējību, konkurētspēju un apgādes drošību.

Tas nozīmē, ka 2030. gada satvarā ir jārod līdzsvars starp konkrētiem īstenošanas pasākumiem ES līmenī un dalībvalstu iespējām mērķus sasniegt valsts apstākļiem vispiemērotākajā veidā, kas tomēr atbilst iekšējā tirgus principiem. Sīkāk būs jāizvērtē pašreizējais līdzsvars starp ES līmeņa instrumentiem un dalībvalstu mērķiem/instrumentiem,

tostarp fosilā kurināmā/degvielas subsīdiju ietekme. Tāpat kā iepriekš, būs jāapsver arī centienu sadalījums.

ES ne tikai paredz regulatīvos instrumentus, bet arī sniedz ievērojamu finansiālu atbalstu saistībā ar klimata pārmaiņām un ilgtspējīgu enerģiju, konkrētāk, izmantojot kohēzijas politiku, ES pētniecības programmas un nākotnē arī Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu. Rīcības mērķiem klimata jomā 2014.–2020. gadā veltīs vismaz 20 % ES izdevumu, tāpēc tie tiks iekļauti attiecīgos instrumentos, lai nodrošinātu, ka tie sekmē enerģētisko drošību, veidojot resursu ziņā efektīvu un pret klimata pārmaiņām noturīgu ekonomiku ar zemām oglekļa emisijām, kas veicinās Eiropas konkurētspēju un radīs vairāk jaunu un videi draudzīgu darbvieta⁸.

Būs jāizvērtē piekļuve starptautiskajiem kredītiem pēc 2020. gada. Starptautisko kredītu izmantošana var mazināt izmaksas, tomēr tā arī dzina vairo neskaidrību par prasībām valsts līmenī, bez tam tas ir viens no cēloņiem, kāpēc ETS ir izveidojies kvotu pārpalikums. Turklāt ES rūpniecība un valdības ar Tīras attīstības mehānisma palīdzību ir subsidējušas konkurējošas nozares, īpaši jaunietekmes tautsaimniecībās, kā Ķīna, Indija un Brazīlija. Pārejot no mehānisma, kas izmanto atsevišķu projektu īstenošanā iegūtos kredītus, uz emisiju tirdzniecību un citiem tirgus mehānismiem, varētu labāk salāgot valstu dažādo rīcībspēju klimata pārmaiņu jomā un sekmēt virzību uz globālāka oglekļa tirgus izveidi, kurā piedalās daudzas valstis.

Attiecībā uz tādām nozarēm kā kuģniecība un aviācija politikas centieni ietver arī koordinētu impulsu virzīties uz starptautiski saskaņotiem standartiem un politiku, lai panāktu reālu emisiju samazinājumu pasaulē. Pirmais solis šajā virzienā ir projektētās energoefektivitātes indekss, par kuru panākta vienošanās Starptautiskajā Jūrniecības organizācijā un kas stāsies spēkā 2013. gadā; paredzams, ka tas palēninās starptautiskās kuģniecības izraisīto SEG emisiju pieaugumu.

3.3. ES ekonomikas konkurētspējas stiprināšana

Viens no ES enerģētikas politikas virsmērķiem ir nodrošināt, ka energosistēma stiprina ES ekonomikas konkurētspēju, t.i., nodrošina tādu iekšzemes un starptautisku enerģijas tirgu pastāvēšanu, kuros valda konkurence, un tādas enerģijas cenas, kas ir starptautiski konkurētspējīgas un pieņemamas galapatērētājiem. Tas ir īpaši svarīgi mazaizsargātajām mājsaimniecībām un tām rūpniecības nozarēm, kam ir jādarbojas starptautiskās konkurences apstākļos un kam enerģija ir svarīgs ražošanas faktors. Paredzams, ka energosistēmas pārveides procesa laikā pieaugs elektroenerģijas nozīme, tāpēc 2030. gada perspektīvā sevišķi svarīgas ir elektroenerģijas izmaksas.

Enerģētikas un klimata politika stimulē pieprasījumu un izaugsmi ekonomikā ar zemu CO₂ emisiju līmeni. ES ir līderpozīcijās tādos sektoros kā tīras un energoefektīvākas tehnoloģijas, ražojumi un pakalpojumi un ekotehnoloģijas, un paredzams, ka līdz 2020. gadam šie sektori kopā radīs aptuveni 5 miljonus darbavieta⁹. Bez tam daudzi pasākumi palīdz samazināt gaisa piesārņojumu un uzlabot sabiedrības veselību. Tajā pašā laikā tie ir kritizēti par negatīvu iespaidu uz enerģijas cenām, kas sevišķi smagi ietekmē mazaizsargātās mājsaimniecības un energoietilpīgu sektoru konkurētspēju, neraugoties uz to, ka tie var mazināt rūpniecības atkarību no enerģijas izmaksām un palielināt noturību pret enerģijas cenu kāpumu.

⁸ Eiropadomes 2013. gada 7.–8. februāra sanāksmē pieņemtie secinājumi par daudzgadu finanšu shēmu.

⁹ Paziņojums "Virzoties uz ekonomikas atlabšanu ar daudzām jaunām darba vietām" (COM(2012) 173 final).

Lai gan enerģijas vairumcenas ES ir pieaugušas mēreni, fakti liecina, ka elektroenerģijas cenu pieaugums reālā izteiksmē daudziem galalietotājiem (uzņēmumiem un mājsaimniecībām) pēdējā desmitgadē ir būtiskāks. Enerģētikas ceļvedī 2050. gadam minēts, ka šī tendence turpināsies arī nākotnē. Norises starptautiskajos tirgos un netradicionālo ogļūdeņražu apgūšana var novest pie tā, ka enerģijas cenas ES ievērojami atšķirsies no cenām citās rūpnieciski attīstītajās tautsaimniecībās, piemēram, ASV, kur kā energoavots aizvien vairāk tiek izmantota slānekļa gāze. 2012. gadā rūpniecības nozarē gāzes cenas ASV bija četras reizes zemākas nekā Eiropā¹⁰. Ir skaidrs, ka šīs tendences iemesls nav tikai ES klimata un enerģētikas politika un ka elektroenerģijas vairumcenas ES vēl aizvien lielā mērā nosaka fosilā kurināmā cenas. Gala cenas ievērojami ietekmē arī dalībvalstu lēmumi par tarifiem, nodevām un nodokļiem. Šie faktori jāņem vērā jaunas politikas izstrādē. Ir nepieciešama diferenciālanalīze par dažādiem faktoriem, tostarp nodokļiem, kas ietekmē valstu energoizmaksas, jo izskatās, ka to ietekme uz kopējām enerģijas ražošanas izmaksām ir ļoti dažāda. Šajā ziņā ir jāpievēršas vairākiem jautājumiem.

Pirmkārt, izšķirīgi svarīgi ir pilnībā īstenot iekšējā tirgus tiesību aktus, lai nepieļautu cenu nekontrolētu kāpumu un mērķus sasniegtu ar rentabliem paņēmieniem, proti, vainojot konkurenci tirgū un efektīvāk izmantojot energoinfrastruktūru (tīkla kodeksi).

Otrkārt, ir jāveicina vietējo naftas un gāzes resursu (gan tradicionāli, gan netradicionāli iegūto) videi nekaitīga ieguve, jo tas varētu samazināt ES enerģijas cenas un atkarību no importa.

Treškārt, lielāka enerģijas piegādes ceļu dažādošana varētu vairojot konkurenci enerģijas tirgos, bet investīcijas energoefektivitātē dotu ievērojamu ekonomiju nākotnē. Atjaunojamās enerģijas ražošanas izvēršanai jānotiek vienlaikus ar tīklu pārvaldības uzlabošanu, tehnoloģiju izmaksu samazināšanu un rezultativitātes uzlabošanu, kā arī pastāvīgu atbalstu inovācijai.

Ceturtkārt, ir izskanējušas bažas, ka ES ir uzņēmusies lielas saistības klimata pārmaiņu apkarošanā, bet citu valstu solījumi ir pieticīgāki, un tas nāk par sliktu mūsu konkurētspējai. Tajā pašā laikā Savienības apņemšanās līdz 2020. gadam samazināt SEG emisijas par 20 % veicināja kopš 2009. gada Kopenhāgenas klimata konferences panākto progresu. Vairāk nekā 90 % valstu ir uzņēmušās dažāda vēriena saistības. Starptautiskā sabiedrība ir arī atbalstījusi mērķi panākt, ka globālā sasilšana nenasniedz 2°C. Bez tam vairākas valstis jau īsteno vai izstrādā tiesību aktus savas emisiju kvotu tirdzniecības sistēmas izveidei (Šveice, Austrālija, Jaunzēlande, Dienvidkoreja, Ķīna un vairāki ASV štati). Neraugoties uz šīm norisēm, ES piedāvājums samazināt SEG emisijas par 30%, ja citas valstis rīkosies līdzīgi, nav licis citām valstīm uzņemties šādas saistības un rīkoties tā, lai kopīgie pūliņi līdz 2020. gadam ļautu sasniegt 2°C mērķi. Tāpēc ir ļoti nepieciešams ciešākā sadarbībā iesaistīt trešās valstis un Durbanas platformā līdz 2015. gadam panākt vienošanos par periodu pēc 2020. gada. ES rada tikai 11 % no pasaules SEG emisijām, un šis rādītājs aizvien samazinās, tāpēc ir vēl jo svarīgāk cīnīties ar klimata pārmaiņām aktīvi iesaistīt starptautiskos spēkus¹¹.

Piektkārt, aviācijas un jūrniecības sektorā ES centieni ir spēcīgs virzītājspēks attiecīgajos starptautiskajos forumos, lai nodrošinātu globālu dalību un vienlīdzīgus spēles noteikumus.

¹⁰ Starptautiskās enerģētikas aģentūras dati liecina, ka reālās elektroenerģijas cenas rūpniecībā Eiropā (ESAO) laikā no 2005. līdz 2012. gadam palielinājās vidēji par 38 %, bet ASV samazinājās par 4%. No 2005. līdz 2012. gadam reālās elektroenerģijas cenas mājsaimniecību sektorā Eiropā (ESAO) palielinājās par 21,8 %, bet ASV — tikai par 8,4 %. IEA "Energy Prices & Taxes, 4th Quarter 2012".

¹¹ Izredzes noslēgt jaunu pasaules mēroga vienošanos klimata jomā ir apskatītas atsevišķā konsultatīvajā dokumentā "2015. gada starptautiskais nolīgums par klimata pārmaiņām: starptautiskās klimata politikas veidošana laikposmam pēc 2020. gada".

Sestkārt, ir skaidrs, ka augstākas cenas ETS un politika, kuras mērķis ir palielināt atjaunojamās enerģijas ražošanas jaudas, nodrošinot atbalstu vai preferenciālu režīmu, lai atvieglotu šādas enerģijas ienākšanu tirgū, varētu palielināt elektroenerģijas cenas. Tajā pašā laikā ETS rada vienlīdzīgus konkurences apstākļus ES un aptvertajos sektoros pazemina SEG emisiju samazināšanas izmaksas. ETS arīdzan ietver pasākumus, kuru mērķis ir mazināt ietekmi uz tādu energoietilpīgu nozaru konkurētspēju, kuras apdraud CO₂ emisiju pārvirzes risks. Šie pasākumi būs spēkā līdz 2020. gadam. Tā kā rūpnieciskajos sektoros ir uzkrājušās bezmaksas kvotas un ir pieejami lēti starptautiskie kredīti, domājams, ka šo sektoru ietekme vismaz līdz 2020. gadam būs neliela. Valsts atbalsta noteikumi saistībā ar ETS atļauj dalībvalstīm no 2013. gada kompensēt daļu no netiešajām ETS izmaksām vairumam elektroietilpīgo nozaru. Bez tam noteikumi par valsts atbalstu vides jomā pašlaik atļauj rūpniecībai piemērot konkrētus atbrīvojumus no enerģijas nodokļiem. 2030. gada satvarā būs jāapsver, vai un kā šo pieeju turpināt.

Visbeidzot, 2030. gada satvara izstrādē jāapdomā, vai ar ETS saistītos ieņēmumus varētu izmantot, lai palīdzētu vairoto nozaru inovētspēju. Pašlaik šī iespēja galvenokārt izpaužas tā, ka dalībvalstis izmanto izsoļu ieņēmumus, ievērojot noteikumus par valsts atbalstu, lai gan pašreizējais satvars paredz inovatīvu Savienības finansējumu, proti, NER300, ko gan var izmantot tikai atjaunojamās enerģijas un oglekļa uztveršanas un uzglabāšanas projektiem.

3.4. Dalībvalstu dažādā rīcībspēja

Dalībvalstis ir ļoti dažādas: atšķiras to salīdzinošā turība, rūpniecības struktūra, energoavotu sadalījums, ēku fonds, CO₂ emisiju intensitāte un energoietilpība, izmantojamie atjaunojamie energoresursi un sociālā struktūra. Atsevišķām patērētāju grupām ir dažādas iespējas investēt un pielāgoties. Šī dažādība jāņem vērā 2030. gada politikas satvara izstrādē. Klimata un enerģētikas politikas mērķvērtības atšķirīgi ietekmē katru dalībvalsti un tās iedzīvotājus, tāpēc, izstrādājot jauno satvaru, jāizvērtē, kādas ir iespējas efektīvai sadarbībai un vajadzīgo pūliņu taisnīgai sadalīšanai.

Pašreizējais klimata un enerģētikas politikas satvars atspoguļo dalībvalstu dažādo rīcībspēju: Savienības klimata un enerģētikas mērķvērtību sasniegšanai vajadzīgie pūliņi tiek sadalīti dalībvalstu starpā un dalībvalstīm ar mazākiem ieņēmumiem ir uzlikts mazāks slogs. Arī izsoļu ieņēmumi tiek daļēji pārdalīti, lai kompensētu izmaksu atšķirības. Atjaunojamās enerģijas direktīva paredz arī sadarbības mehānismus, kas ļauj vienā dalībvalstī saražoto atjaunojamo enerģiju ieskaitīt citas dalībvalsts mērķvērtībā. Tomēr, neraugoties uz potenciālajiem ekonomiskajiem ieguvumiem abām pusēm, šī shēma līdz šim nav izmantota, izņemot Zviedrijā un Norvēģijā. Lai ņemtu vērā valstu apstākļus, Energoefektivitātes direktīvā paredzēts, ka dalībvalstis savu ikgadējo 1,5 % ekonomijas mērķvērtību var sasniegt elastīgi, piemēram, šo mērķvērtību ieviest pakāpeniski, neiekļaut ETS aptvertos sektorus, iekļaut enerģijas pārveides un sadales sektoru un ņemt vērā agrīnus pasākumus. Šos elastīgos mehānismus var izmantot kumulatīvi, taču tie nedrīkst kavēt vispārīgās energoekonomijas mērķvērtības sasniegšanu, kas noteikta direktīvā.

Jāapsver, vai 2030. gada satvarā būtu saglabājami līdzīgi sadalījuma rīki vai arī lietderīgākas būtu alternatīvas pieejas atkarībā no vēriena un nākotnes mērķvērtību un pasākumu rakstura. Diferencētas mērķvērtības katrai dalībvalstij nodrošinātu lielāku taisnīgumu, taču nebūtu saderīgas ar iekšējā enerģijas tirgus mērķiem, turklāt varētu palielināt mērķu sasniegšanas kopējās izmaksas, ja netiktu sasaistītas ar pietiekamu elastīgumu mērķu sasniegšanā, piemēram, tirdzniecības mehānismiem. Lai kāds būtu 2030. gada satvars, tajā jāapsver, vai starp dalībvalstīm pastāv pietiekama elastība, lai rentabli varētu sasniegt diferencētās mērķvērtības. Šajā kontekstā arīdzan nedrīkst aizmirst, ka tām dalībvalstīm, kur investīcijas ir visvairāk vajadzīgas un kur ir pieejamas visdažādākās izdevības rentablai SEG emisiju

samazināšanai, atjaunojamās enerģijas attīstībai, energoefektivitātes uzlabojumiem utml., bieži vien ir mazākas ekonomiskās iespējas šīs izdevības izmantot. Bez tam dažām no šīm dalībvalstīm ir grūti iemantot pietiekamu atbalstu tādām izmaiņām rūpnieciskajos procesos un enerģijas izmantošanā, kuras varētu ietekmēt nodarbinātību un paļaušanos uz vietējiem energoresursiem. Labāka piekļuve investīciju finansējumam, vai tas būtu tiešais finansējums vai netradicionāli finansēšanas veidi, jau ir ES politikas instrumentu skaitā, bet 2030. gada perspektīvā to varētu nākties vēl uzlabot¹². Šādi pasākumi palīdzētu taisnīgāk un līdzīgāk sadalīt pūliņus, tajā pašā laikā vairojot sabiedrības atsaucību un visas ieinteresētās puses iesaistot pārejā uz ilgtspējīgu, drošu un konkurētspējīgu ekonomiku.

Izstrādājot jauno satvaru, būs jā sagatavo un jāsniedz konkrēta informācija par katru dalībvalsti, lai varētu pienācīgi debatēt par pūliņu taisnīgu sadalījumu un nodrošināt, ka nevienai dalībvalstij nav jānes smagāks slogs.

4. JAUTĀJUMI

4.1. Vispārīgs jautājums

- Kādas atziņas, kas izriet no 2020. gada satvara un ES energosistēmas pašreizējā stāvokļa, ir pašas svarīgākās, veidojot politiku 2030. gadam?

4.2. Mērķvērtības

- Kādas mērķvērtības būtu vislietderīgāk izvirzīt 2030. gadam, lai varētu sasniegt klimata un enerģētikas politikas mērķus? Kādā līmenī šīs mērķvērtības būtu jāpiemēro (ES, dalībvalstu vai nozaru līmenī), un kādā mērā tām jābūt juridiski saistošām?
- Vai pašreizējās 2020. gada mērķvērtības ir savstarpēji nesaskanīgas? Jā tā, kā labāk panākt saskanību starp iespējamām 2030. gada mērķvērtībām?
- Vai ir lietderīgi nospraust mērķvērtības apakšnozarēm, piemēram, transportam, lauksaimniecībai, rūpniecībai? Ja jā, kādām apakšnozarēm? Piemēram, vai transporta nozarei būtu jānosaka atjaunojamās enerģijas mērķvērtība, ņemot vērā, ka jau ir noteiktas CO₂ samazinājuma mērķvērtības vieglajiem automobiļiem un vieglajiem kravas automobiļiem?
- Kā mērķvērtības var labāk atspoguļot tehnoloģiju ekonomisko dzīvotspēju un mainīgo gatavības pakāpi 2030. gada satvarā?
- Kā izvērtēt gūtās sekmes saistībā ar citiem ES enerģētikas politikas aspektiem, piemēram, piegāžu drošību, kam, iespējams, netiks noteiktas vispārīgas mērķvērtības?

4.3. Instrumenti

- Vai ir jāmaina citi politikas instrumenti un to savstarpējā mijiedarbība, tostarp starp ES līmeņa un dalībvalstu līmeņa instrumentiem?
- Kā varētu vislabāk noteikt specifiskus pasākumus ES un valstu līmenī, lai klimata un enerģētikas mērķu sasniegšanu optimizētu no rentabilitātes viedokļa?

¹²

Piemēram, ierosinātais Eiropas Reģionālās attīstības fonds 2014.–2020. gadam un Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments.

- Kā vislabāk izvairīties no iekšējā enerģijas tirgus sadrumstalotības, jo īpaši saistībā ar nepieciešamību stimulēt un piesaistīt investīcijas?
- Kādus pasākumus varētu paredzēt, lai rentabli panāktu vēl lielāku energoekonomiju?
- Kā ES pētniecības un inovācijas politika vislabāk varētu sekmēt 2030. gada satvara īstenošanu?

4.4. Konkurētspēja un apgādes drošība

- Kādus klimata un enerģētikas politikas satvara elementus vajadzētu nostiprināt, lai labāk veicinātu darbavieta radīšanu, izaugsmi un konkurētspēju?
- Vai ir kādi pierādījumi par CO₂ emisiju pārvirzi pašreizējā satvara dēļ, un vai tos iespējams kvantificēt? Kā šo problēmu varētu risināt 2030. gada satvarā?
- Kādi ir konkrētie iemesli novērotajām enerģijas izmaksu tendencēm, un kādā mērā ES tos var ietekmēt?
- Kā varētu labāk rēķināties ar to, ka pašlaik nav skaidrības, kādus pūliņus un kāda līmeņa saistības citas attīstītās valstis un ekonomiski ietekmīgās jaunattīstības valstis uzņemsies pašlaik notiekošajās starptautiskajās sarunās?
- Kā uzlabot regulējuma noteiktību uzņēmumiem, tajā pašā laikā paredzot pietiekamu elastību, lai varētu pielāgoties mainīgiem apstākļiem (piemēram, sekmīgas starptautiskās klimata sarunas un izmaiņas enerģijas tirgos)?
- Kā ES var palielināt rūpniecības inovētspēju? Vai te varētu izmantot ieņēmumus no kvotu izsolēm?
- Kā ES var vislabāk izmantot vietējo tradicionāli un netradicionāli iegūto energoavotu apgušanu ES teritorijā, lai samazinātu enerģijas cenas un atkarību no importa?
- Kā ES varētu vislabāk uzlabot energoapgādes drošību gan iekšēji, nodrošinot pilnīgu un efektīvu iekšējā enerģijas tirgus darbību (piemēram, veidojot nepieciešamos starpsavienojumus), gan ārēji, diversificējot enerģijas piegādes ceļus?

4.5. Rīcībspēja un pūliņu sadalījums

- Kā jaunais satvars varētu nodrošināt pūliņu taisnīgu sadalījumu starp dalībvalstīm? Kādus konkrētus pasākumus varētu veikt, lai atspoguļotu dalībvalstu dažādās iespējas īstenot klimata un enerģētikas pasākumus?
- Kādus mehānismus var paredzēt, lai veicinātu sadarbību un taisnīgu pūliņu sadalījumu starp dalībvalstīm, tajā pašā laikā tiecoties pēc iespējas rentablāk sasniegt jaunos klimata un enerģētikas mērķus?
- Vai ir nepieciešami jauni finansēšanas instrumenti vai kārtība, lai varētu īstenot jauno 2030. gada satvaru?

5. ATBILŽU IESNIEGŠANA APSPRIEŠANAI

Apspriešana notiks līdz 2. jūlijam. Sīkāku informāciju par to, kā piedalīties apspriešanā, sk.:

http://ec.europa.eu/energy/consultations/20130702_green_paper_2030_en.htm

PIELIKUMS

Papildinformācija par enerģētikas un klimata jautājumiem

1. JURIDISKIE INSTRUMENTI, AR KURIEM ĪSTENO KLIMATA UN ENERĢĒTIKAS PAKETES VISPĀRĪGĀS MĒRĶVĒRTĪBAS, UN SVARĪGĀKIE PAPILDPASĀKUMI

- (1) Direktīva 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu, kurā izvirzīts mērķis, ka katrai dalībvalstij jāpanāk, lai 20 % no enerģijas būtu atjaunojamā enerģija.
- (2) Direktīva 2003/87/EK, kas grozīta ar Direktīvu 2009/29/EK, lai uzlabotu un paplašinātu ES emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu, nosakot emisijas ierobežojumus un saskaņojot kvotu piešķiršanu uzņēmumiem.
- (3) Lēmums Nr. 406/2009/EK (Lēmums par kopīgiem centieniem), kurā noteikti dalībvalstu SEG emisiju samazināšanas mērķi ETS neaptvertajos sektoros.
- (4) Regula (EK) Nr. No 443/2009 (CO₂ un automobiļi) par CO₂ emisiju samazināšanu no jauniem vieglajiem automobiļiem.
- (5) Regula (ES) Nr. 510/2011 par emisiju standartu noteikšanu jauniem vieglajiem kravas automobiļiem saistībā ar Savienības integrēto pieeju vieglo transportlīdzekļu CO₂ emisiju samazināšanai.
- (6) Direktīva 2009/30/EK (Degvielas kvalitātes direktīva), lai samazinātu degvielu oglekļa saturu visā aprites ciklā.
- (7) Direktīva 2009/31/EK par oglekļa dioksīda uztveršanu un uzglabāšanu.
- (8) Direktīva 2012/27/ES par energoefektivitāti, kurā noteikti dalībvalstu līmenī veicamie pasākumi.
- (9) Direktīva 2010/31/EK par ēku energoefektivitāti.
- (10) Direktīva 2009/125/EK par ekodizaina prasībām, t.sk. standartiem, ar enerģiju saistītiem ražojumiem.
- (11) Regula (EK) Nr. 2006/842 par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm un Direktīva 2006/40/EK par fluorētām siltumnīcefekta gāzēm no transportlīdzekļu gaisa kondicionēšanas sistēmām.
- (12) Direktīva 99/31/EK par atkritumu poligonu izmantošanas pakāpenisku pārtraukšanu un CH₄ emisiju samazināšanu.
- (13) Direktīva 1991/676/EEK par nitrātiem, kas sekmē N₂O emisiju samazināšanu.
- (14) Direktīva 2009/33/EK par tīro un energoefektīvo autotransporta līdzekļu izmantošanas veicināšanu.
- (15) Padomes Direktīva 2003/96/EK, kas pārkārto Kopienas noteikumus par nodokļu uzlikšanu energoproduktiem un elektroenerģijai.
- (16) Regula (EK) Nr. 1222/2009 par riepu marķēšanu attiecībā uz degvielas patēriņa efektivitāti un citiem būtiskiem parametriem.
- (17) Regula (ES) Nr. 228/2011 par Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 1222/2009 grozījumiem attiecībā uz C1 klases riepu slapja ceļa saķeres testēšanas metodi.

- (18) Regula (ES) Nr. 1235/2011, ar kuru Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1222/2009 groza attiecībā uz riepu saķeres ar slapju ceļu klasifikāciju, rites pretestības mērījumiem un verifikācijas procedūru.
- (19) 2009. gada 13. jūlija Regula (EK) Nr. 714/2009 par nosacījumiem attiecībā uz piekļuvi tīklam elektroenerģijas pārrobežu tirdzniecībā un par Regulas (EK) Nr. 1228/2003 atcelšanu.
- (20) 2009. gada 13. jūlija Regula (EK) Nr. 715/2009 par nosacījumiem attiecībā uz piekļuvi dabasgāzes pārvades tīkliem un par Regulas (EK) Nr. 1775/2005 atcelšanu.
- (21) Lēmums par uzskaites noteikumiem un rīcības plāniem attiecībā uz siltumnīcefekta gāzu emisijām un piesaisti, kas rodas darbībās, kuras saistītas ar zemes izmantošanu, zemes izmantošanas maiņu un mežsaimniecību.

2. GALVENIE ATSAUCES DOKUMENTI

Ceļvedis virzībai uz konkurētspējīgu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni 2050. g.

http://ec.europa.eu/clima/policies/roadmap/index_en.htm

Enerģētikas ceļvedis 2050

http://ec.europa.eu/energy/energy2020/roadmap/index_en.htm

Baltā grāmata: Ceļvedis uz Eiropas vienoto transporta telpu — virzība uz konkurētspējīgu un resursefektīvu transporta sistēmu

http://ec.europa.eu/transport/themes/strategies/2011_white_paper_en.htm

Ceļvedis par resursu efektīvu izmantošanu Eiropā

http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/about/roadmap/index_en.htm

Eiropas oglekļa tirgus strukturālā reforma: pirmais ziņojums par Eiropas oglekļa tirgus stāvokli 2012. gadā

http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/reform/index_en.htm

Kā panākt, lai iekšējais enerģijas tirgus patiešām funkcionētu

http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/internal_market_en.htm

Enerģija no atjaunojamiem energoresursiem – būtiska Eiropas enerģijas tirgus sastāvdaļa

http://ec.europa.eu/energy/renewables/communication_2012_en.htm

Eiropas Parlamenta rezolūcija par Ceļvedi virzībai uz konkurētspējīgu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni 2050. gadā

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2012-0086&language=EN&ring=A7-2012-0033>

Eiropas Parlamenta rezolūcija par balto grāmatu “Ceļvedis uz Eiropas vienoto transporta telpu virzība uz konkurētspējīgu un resursefektīvu transporta sistēmu”

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2011-0584&language=EN&ring=A7-2011-0425>

Eiropas Parlamenta rezolūcija par “Enerģētikas ceļvedi 2050”

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2013-0088&language=EN&ring=A7-2013-0035>